



POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Posudek oponenta

Autor práce: Barbora Sýkorová
Název práce: Změny postojů k demokracii u občanů České republiky
Autor posudku: doc. Marek Skovajsa
Návrh klasifikace práce: *dobře*

Základní charakteristika práce.

Bakalářská práce zachycuje proměny postojů české populace k demokracii a souvisejícím tématům v období od roku 1990 téměř do současnosti. Popisuje časový vývoj odpovědí na otázky týkající se hodnoty demokracie jako způsobu vlády, hodnocení vývoje politického systému, spokojenosti s politickou situací a s fungováním demokracie, důvěry vládě, prezidentovi a soudům. Nejdříve jsou představeny proměny těchto postojů podle výzkumů CVVM *Naše společnost*, dále z některých vhodných modulů výzkumu ISSP, následně jsou zjištěny obou těchto výzkumů navzájem porovnány. Autorka se také zabývá otázkou, jaký vliv na zájem o politiku měl věk respondentů.

KONCEPČNÍ STRÁNKA PRÁCE

Má práce jasně formulovaný záměr, cíl, výzkumnou otázku a odpovídají jim závěry?

Cíle jsou v BP formulovány (s. 8 a jinde), ale není jasné, co příslib „zhodnotím vývoj možné změny postojů“ znamená. Výzkumný problém je stanoven vágně (s. 9). Je škoda, že se nepodařilo v odborné literatuře najít poznatky, které by posloužily jako východisko pro hypotézy ohledně vývoje postojů k demokracii v ČR po roce 1989 a jeho příčin.

Má práce adekvátně stanovenou a jasně vyloženou metodu a postup řešení?

Postup získávání dat pro sekundární analýzu autorka popsala, techniky analýzy nejsou nestandardní nebo nové a nevyžadují zvláštní popis. Větší pozornost mohla být věnována odůvodnění hlavního záměru této práce, tedy srovnání dat o postojích obyvatel ČR z různých výzkumů v různých letech.

Jsou jednotlivé části práce (zejm. teoretická a empirická) vyvážené a vhodně propojené, vytváří text konzistentní celek?

Tematicky spolu teoretická a empirická část práce úzce souvisejí. Empirická část ale je poměrně samostatná, protože teoretická část sice představuje obecný kontext, ale nevytváří rámec pro analýzu. Myšlenky z teoretické části autorka využívá při diskusi výsledků empirické analýzy, ale nepracuje s hypotézami založenými na teoriích vyložených v teoretické části.

Jsou argumentace a text práce a vystavěny logicky, jasně, srozumitelně? Má práce přehlednou strukturu?

Výklad a argumentace většinou mají přijatelnou úroveň, některé formulace jsou zkratkovité. Uspořádání textu je přehledné.

OBSAH PRÁCE

Hodnocení kvality teoretické části práce (relevance k tématu a záměru práce, šíře a hloubka, vhléd autora do problematiky, samostatnost, originalita zpracování,...).

Teoretická kapitola se věnuje vymezení demokracie, pojetí demokracie jako hodnoty, postojům k demokracii a participaci v demokracii. Kapitola poskytuje informativní přehled o těchto otázkách, ale nejde do hloubky. Demokracie není dostatečně odlišena od liberalismu a chybí reflexe o existenci různých typů demokracie.

Mohlo být lépe objasněno, co to jsou hodnoty a postoje a jaký je mezi nimi podle různých teorií vztah. Také téma důvěry v politické instituce je složité a vyžaduje aspoň základní rozbor jejich možných determinant.

Některé pojmy a výroky by potřebovaly důkladnější objasnění. Např. není vysvětleno, co to jsou „institucionální teorie“ (s. 20) nebo „potřeby demokracie“ (s. 22).

Není vhodné už na začátku teoretické části sdělovat, jakým proměnným odpovídají jednotlivé teoretické pojmy. Působí to dojmem, že nejdříve byly výzkumy a data, a až potom se doplnila teorie. Naopak by bylo třeba před vlastní empirickou analýzou ukázat, že proměnné adekvátně vystihují příslušné teoretické pojmy.

Teoretická část nevyústila do hypotéz nebo výzkumných otázek. Empirická část tak vlastně nemá jasně definovaná teoretická východiska. Autorka o třech určitých hypotézách mluví až v závěru práce, kde se snaží vysvětlit některé pozorované jevy, ale tyto hypotézy neodvodila z dosavadní odborné literatury. Hypotéza není totéž co intuitivní domněnka o možném vysvětlení určitého jevu.

Hodnocení kvality empirické části práce (adekvátnost použitých metod a postupů vzhledem k cíli práce, správnost aplikace metod a postupů, prezentace a interpretace výsledků,...).

Cílem empirické části je ukázat vývoj postojů obyvatel ČR k demokracii přibližně v období od r. 1990 do současnosti, období ale u každého postoje hodně závisí na existenci výzkumů. Výzkumy CVVM se uskutečňují každoročně nebo i několikrát do roka, není proto jasné, proč autorka vybrala jen některé roky. Vývoj mohla sledovat ve všech letech, pro která existují data, a pro srovnání s výzkumy ISSP pak vybrat jen příslušné odpovídající roky. Při srovnání výzkumů CVVM a ISSP se však často roky sběru dat o +- jeden rok liší.

Právě srovnání výzkumů ISSP a CVVM vyvolává největší otázky. Výzkumy ISSP jsou často nesrovnatelné i mezi sebou (v různých letech), ještě nižší je jejich srovnatelnost s daty IVVM. Důvodem jsou odlišné znění a typy otázek, odlišný kontext otázky v dotazníku, odlišné načasování sběru dat atd. Srovnání mezi výzkumy je proto vcelku správně provedeno jen na úrovni výkladu jednotlivých grafů. Taková opatrnost je na místě, ale závěry tohoto srovnání nejsou velmi přesvědčivé.

V některých výzkumech autorka sledovala závislost příslušného postoje na věku nebo pohlaví. Zjištěné souvislosti jsou někdy zajímavé, ale ne úplně konzistentní. Důkladnější analýzu poskytuje kontingenční tabulka pro věk respondentů a zájem o politiku z výzkumů ISSP 2006 a

2016, odhalila ale jen slabý (negativní) vztah. Vzhledem k tomu, že počty kategorií u jedné a druhé proměnné nejsou stejné, mělo být pro hodnocení síly vztahu použito Kendallovo tau-c.

Protože vysvětlení proměn v postojích autorka obvykle hledá v proměně socioekonomické a politické situace, mohl být v práci shrnut aspoň v hlavních bodech vývoj této situace a nejdůležitější události ovlivňující veřejné mínění. Málo pozornosti je věnováno například ekonomickým krizím, jednak koncem 90. let, jednak po roce 2008, nebo velkým skandálům, jako nucená správa IPB a kauza Čapí hnízdo.

Hodnocení diskuse a závěrů práce (soulad interpretací a závěrů s výsledky empirických analýz, provedení diskuse závěrů, snaha o vysvětlení závěrů a jejich argumentace, zodpovězení výzkumných otázek, naplnění cílů práce).

Interpretace a závěry odpovídají datům a výsledkům analýz, v převážné většině případů jsou dostatečně opatrné a nepouštějí se do spekulací. V závěru autorka nabízí hypotetická vysvětlení pro některá zajímavější zjištění, tato vysvětlení jsou však jen minimálně ukotvená v dosavadní odborné literatuře.

FORMÁLNÍ ASPEKTY PRÁCE

Hodnocení naplnění kritérií odborného textu (rozsah práce (BP 72-126 tis. znaků, DP 108-162 tis. znaků) citační normy, odkazy, popis datových zdrojů, jasnost odlišení myšlenek autora od převzatých, seznam literatury atd.)

Citování odborné literatury vyhovuje akademickým standardům. V některých odkazech by bylo vhodné uvést i číslo stránky nebo stránek. Seznam literatury je zpracovaný podle pravidel. Některé zdroje jsou citovány „z druhé ruky“ a v seznamu literatury chybí – např. Muller 1977 nebo Patterson 1999.

Hodnocení vhodnosti a úplnosti využití informačních zdrojů (literární prameny, databáze, zahraniční literatura, datové zdroje,...)

Použitá literatura je vhodná, ale k postojům a hodnotám spojeným s demokracií samozřejmě existuje velké množství literatury, ze které by se dalo vybrat více vhodných titulů. Chybí publikace zabývající se tím, co je jádrem práce, tedy proměnami politických postojů a jejich vývojovými trendy, spolu s faktory, které na ně působí. Autorka vychází převážně z české literatury a v jejím rámci z několika málo titulů. Kniha P. Vančury není tím jediným, co k teoriím demokracie u nás vyšlo.

Hodnocení jazykové, stylistické a grafické úrovně práce (grafická úprava, členění textu, označení příloh, zpracování tabulek, grafů, schémat atp.)

Jazyková a stylistická úroveň práce je průměrná. Poměrně často se objevují vyšínutí z vazby, gramatické chyby a překlipy. Anglický abstrakt má jisté rezervy.

Další poznámky

Celkové hodnocení práce

Bakalářská práce trochu problematičtým způsobem srovnává výsledky výzkumů postojů k demokracii v české společnosti a analyzuje jejich vývoj po roce 1989. Prezentace dat je přehledná a pečlivá, ale výsledky srovnání nejsou zcela přesvědčivé. Přes tyto výhrady je možné říci, že autorka prokázala, že se seznámila s domácí odbornou literaturou a je schopná pracovat s daty z výzkumů postojů.

Otázky a náměty k obhajobě

1. Do jaké míry mohl ovlivnit odpovědi respondentů aktuální politický, sociální a ekonomický kontext v době, kdy probíhala šetření, se kterými pracujete? Kontextem je míněna jednak celková politická a socioekonomická situace, jednak události, které ovlivňují veřejné mínění – politické skandály, významné volby, změny vlád atd.

2. Proměně během let nemusí podléhat jen postoje určité populace k demokracii, ale také chápání toho, co demokracie znamená. Domníváte se, že se v uplynulých 30 letech pojetí demokracie v české společnosti významně proměnilo, nebo zůstává více méně stejné?

Datum: 9. 8. 2021

Podpis: